

Zhang Yimou

Efter i årtier at have været på kollisionskurs med myndighederne synes Kinas mest omdiskuterede instruktør med sine seneste martial arts-film at have fundet en ufarlig succes-opskrift

Kinesisk film blev kendt over hele verden i midten af 1980'erne, hvor den såkaldte femte generation af instruktører, heriblandt Chen Kaige, Tian Zhuangzhuang og Zhang Yimou (f. 1951), markerede sig på de internationale filmfestivaler. Instruktørerne fik fællesbetegnelsen femte generation, da der overvejende var tale om filmfolk, der var udgået fra Filmakademiet i Beijing i 1982 som filmskolens femte årgang. Da Zhang Yimou forlod skolen, blev han sendt til det lille Guangxi Film Studio, hvor han bl.a. var fotograf på Chen Kaiges gennembruds-film *Den gule jord* (*Huang tu di*, 1986).

Zhang Yimous første film som instruktør, *De røde marker* (*Hong gao liang*, 1987) – med Gong Li i hovedrollen – var også den første femtegenerations-film, som fik succes såvel på hjemmemarkedet som på den internationale filmscene. I *Ju Dou* (1990) og *Under den røde lygte* (*Da hong deng long gao gao*, 1991) vendte Zhang Yimou tilbage til det centrale tema fra *De røde marker* – salg af kvinder til ægteskab.

Stærke kvinder i historiske melodramaer. I disse historiske melodramaer satte Zhang kritisk fokus på kinesisk kultur og historie. Hans film betegnede et radikalt brud med den filmtradition, som efter sovjetisk model skildrer folkets helte, der ofrer sig for fællesskabet. Zhang Yimous film var kendetegnet ved symbolsk brug af farver, landskaber og bygninger. Af hensyn til censuren beskæftigede de sig ikke direkte

med de sociale problemer i Kina, men mere generelt med individets forhold til staten.

Alligevel blev både *Ju Dou* og *Under den røde lygte* bandlyst og nægtet distribution i Kina. Medvirkende til bandlysningen var uden tvivl, at filmene brød kulturelle tabuer ved at skildre kvindeligt begær. Det gjaldt for så vidt allerede *De røde marker*, men bade- og forførelsesscenerne i *Ju Dou* og forspillet omkring fodmassage og lygte-tænding i *Under den røde lygte* var alligevel for erotiske for de kinesiske censorer.

En fællesnævner for Zhang Yimous tidlige film er stærke kvindefigurer, hvis individuelle ønsker, længsler og kamp for retfærdighed udfordrer de patriarkalske strukturer, som undertrykker dem. Disse kvinderoller blev spillet af den smukke Gong Li, som kun var 21 år og stadig studerende, da Zhang Yimou 'opdagede' hende og gav hende hovedrollen i *De røde marker*.

Nutidsskildringen *Historien om Qiuju* (*Qiu Ju da guan si*, 1992) vandt juryens store pris ved filmfestivalen i Venedig, og Gong Li modtog prisen for bedste kvindelige hovedrolle. Filmen er optaget i en gennemført cinéma vérité-stil – med brug af skjult kamera og amatørskuespillere. Den handler om en højgravid bondekone og hendes kamp for retfærdighed, da hendes mand bliver kvæstet af byens borgmester på grund af en strid om rettigheder til landbrugsland. Filmen blev rost af de

kinesiske myndigheder, fordi den hylder den kinesiske kvinde/mor, og fordi den tilsyneladende priser Kinas igangværende reformer af det juridiske system. Pointen i filmen er dog nok snarere, at en fjern, bureaukratisk domstol ikke er meget beventd, når det drejer sig om at ændre på feudale magtstrukturer i en lille kinesisk landsby.

Med *At leve* (*Huozhe*, 1994) vendte Zhang tilbage i rollen som agent provocateur i kinesisk film. *At leve* er en gribende beretning om Kinas historie fra 1940'erne til 1970'erne. Vi følger en ganske almindelig kinesisk familie, hvis hverdag gang på gang bliver knust af de skiftende politiske strømninger. Begge familiens børn dør som en indirekte følge af henholdsvis 'Det store spring fremad' og Kulturrevolutionen. Filmen veksler mellem imponerende masseoptrin og intense dialogscener, båret af store skuespilpræstationer.

At leve modtog juryens store pris og prisen for bedste mandlige hovedrolle ved filmfestivalen i Cannes. Zhangs kritik af Kina under Mao medførte imidlertid, at filmen blev officielt bandlyst af de kinesiske myndigheder, og som straf blev Zhang Yimou frataget muligheden for at lave film i fem år. Beslutningen blev dog ret hurtigt ophævet, og hans næste projekt, den farverige gangsterhistorie *Shanghai triaden* (*Yao a yao dao waipo qiao*, 1995), der foregår i 1930'erne, havde premiere allerede i 1995.

Shanghai triaden markerede afslutningen på samarbejdet mellem Zhang Yimou og Gong Li. De brød med hinanden professionelt og privat i 1995 efter et kontroversielt forhold, som de kinesiske myndigheder tog officielt afstand fra, fordi Zhang allerede var gift.

Fokus på samtiden. I anden del af sin karriere bevægede Zhang Yimou sig generelt

set fra periodefilm til nutidshistorier.

Den muntre komedie *Keep Cool* (*Yao a yao dao waipo qiao*, 1997), der trækker på Hongkong-filmens hektiske stil, er historien om en boghandler, hvis kæreste pludselig forlader ham til fordel for en rig mand. Boghandlerens efterfølgende gennemøgning af Beijing i forsøget på at opspore ekskæresten er skildret med megen humor.

Keep Cool blev af de kinesiske myndigheder trukket tilbage fra hovedkonkurrencen i Cannes, og Zhang blev nægtet deltagelse, primært som en protest imod at festivalen præsenterede Martin Scorseses Kina-kritiske Tibet-historie *Kundun* (1997) i det officielle program.

Også *Ikke en mindre* (*Yi ge dou bu neng shao*, 1999) er en nutidshistorie i samme semi-dokumentariske stil som *Historien om Qiuju*. *Ikke en mindre* udspiller sig i en landsbyskole, hvor en tretten-årig pige pludselig får ansvaret for undervisningen. Filmen vandt førsteprisen på filmfestivalen i Venedig.

Vejen hjem (*Wo de fu qin mu qin*, 2000) er en kærlighedshistorie om 'min far og min mor' set fra en søns synsvinkel. De smukke flashback-scener (og filmens egentlige handling) skildrer den atten-årige Zhao Dis stormende forelskelse i landsbyens nye skolelærer. Det er historien om grænseløs romantisk kærlighed i en tid (1950'erne) præget af arrangerede ægteskaber og Maos politiske kampagner.

Myter og martial arts. Hvor faderfigurer og autoriteter i Zhangs tidlige film overvejende blev skildret som negative og 'syge' og som repræsentanter for et undertrykkende, feudalt patriarkat, præsenterer *Vejen hjem* et anderledes positivt faderbillede, som bæres videre til *Hero* (*Ying xiong*, 2002), der kan siges at markere starten på

House of Flying Daggers (Shi mian mai fu, 2004)

trejde del af Zhangs karriere.

Hero og Zhangs seneste film, *House of Flying Daggers (Shi mian mai fu, 2004)*, er historiske *gongfu*-film, der kombinerer mytiske temaer med den mest populære af alle kinesiske genrer – martial arts. *Hero* foregår i år 300 f.v.t. og handler om tre lejermordere, der hyres til at stoppe herskeren af Qin-dynastiet, Ying Zheng, og hans bestræbelser på at forene hele Kina. Til at beskytte sig har Zheng den gådefulde No Name. *Hero* er en visuelt overvældende smuk film med storslået actionpoesi.

Også *House of Flying Daggers* er domineret af medrivende kampkoreografier og farverige sansebombardementer. Filmen foregår i 800-tallets Kina, hvor Tang-dynastiet presses af folkelig utilfredshed og revolutionære undergrundsgrupper. Den mest magtfulde af dem er 'House of Flying Daggers' med den blinde kvindelige lejermorder Mei som samlingspunkt.

Den symbolske faderfigur i *Hero*, den første kejser Qin, bliver præsenteret som en fredsmægler, der samler hele Kina. I virkeligheden var han, ifølge mange kritikere, en hensynsløs despot, der bl.a. begravede 400.000 soldater levende efter at have indtaget staten Zhao. *Hero* er blevet tolket som et forsvar for Kinas centralistiske styre, som tog sin begyndelse med den første kejser og er videreført i kommunistpartiets ideologi.

Zhang Yimou er altid blevet vurderet i en politisk optik – af såvel de kinesiske myndigheder som af den intellektuelle elite. Selv har han altid afvist, at han formidler politiske budskaber, men han er stadig Kinas førende og mest omdiskuterede instruktør.

Jesper Andersen

Filmografi

- 1987 Hong gao liang/Red Sorghum/De røde marker
- 1988 Daihao meizhoubao/Codename Cougar
- 1990 Ju Dou/Ju Dou – Flammende begær
- 1991 Da hong deng long gao gao gua/Raise the Red Lantern/Under den røde lygte
- 1992 Qiu Ju da guan si/The Story of Qiu Ju/Historien om Qiuju
- 1994 Huozhe/To Live/At leve
- 1995 Yao a yao dao waipo qiao/Shanghai Triad/Shanghai triaden
- 1997 You hua hao hao shuo/Keep Cool
- 1999 Yi ge dou bu neng shao/Not One Less/Ikke en mindre
- 1999 Wo de fu qin mu qin/The Road Home/Vejen hjem
- 2000 Xinfu shiguang/Happy Times
- 2002 Ying xiong/Hero
- 2004 Shi mian mai fu/House of Flying Daggers